

INTERNATIONAL STUDIES CENTER

SEMINAR REPORT
September 2021

บันทึกการสัมมนาเรื่อง
"พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
กับการต่างประเทศและ
การเมืองไทยร่วมสมัย"

25 สิงหาคม 2563
ห้องนราธิป
กระทรวงการต่างประเทศ

Seminar Report

บันทึกการสัมมนาเรื่อง
**“พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
กับการต่างประเทศและการเมืองไทยร่วมสมัย”**

จัดโดย

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ ร่วมกับ
สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2563
ณ ห้องนราธิป กระทรวงการต่างประเทศ

INTERNATIONAL STUDIES CENTER

บันทึกการสัมมนาเรื่อง
“พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณกับการต่างประเทศและการเมืองไทยร่วมสมัย”

จัดพิมพ์โดย ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ กรุงเทพฯ

พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน 2564 จำนวน 200 เล่ม

พิมพ์ที่ บริษัท พี.เพรส จำกัด เลขที่ 129 สุขุมวิท 81 แขวงอ่อนนุช
เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ 10250 โทร. 02 742 4754

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

บันทึกการสัมมนาเรื่อง "พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณกับการต่างประเทศและการเมืองไทย
ร่วมสมัย" .-- กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2564.
32 หน้า.

1. นโยบายต่างประเทศ. 2. การทูต 3. ไทย -- การเมืองการปกครอง

I. ชื่อเรื่อง.

327.1

ISBN 978-616-341-094-8

สารบัญ

คำกล่าว

ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษากิจการต่างประเทศ

5

คำกล่าว

อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

6

การเสวนาหัวข้อ

“พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในฐานะนักการเมือง”

7

การเสวนาหัวข้อ

“พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในฐานะนักการทูต”

10

การเสวนาหัวข้อ

“พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กับสมาคมมิตรภาพไทย-จีน”

17

ภาคผนวก ก:

แนะนำวิทยากรและผู้ดำเนินรายการ

23

ภาคผนวก ข:

ภาพถ่ายจากการสัมมนา

25

คำกล่าวรายงาน

ดร. อนุสนธิ์ ชินวรรโณ*

ในวาระครบรอบ 100 ปี ชาตกาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ใน พ.ศ. 2563 นี้ ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (International Studies Center) กระทรวงการต่างประเทศ ได้ร่วมกับ สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดการสัมมนาเรื่อง “พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กับการต่างประเทศและการเมืองไทยร่วมสมัย” ขึ้นในวันนี้ เพื่อรำลึกถึง พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในฐานะนักการทูตและนักการเมือง เนื่องจากท่านได้มีบทบาทสำคัญต่อการต่างประเทศและการเมืองไทย โดยจะเป็นการวิเคราะห์บทบาทของท่านจากมุมมองของบุคคลที่เคยร่วมงานและนักวิชาการรวม 3 ท่าน

การสัมมนาในวันนี้จะแบ่งการสนทนาเป็น 3 หัวข้อ คือ เรื่อง “พลเอกชาติชายฯ ในฐานะนักการเมืองกลุ่มราชครู” โดย ศาสตราจารย์บรรณิณี เศรษฐบุตร ราชบัณฑิตและนายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้เกียรติเป็นวิทยากร เรื่องที่สอง คือ “พลเอกชาติชายฯ ในฐานะนักการทูต” โดย ดร. เตช บุนนาค อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ ให้เกียรติเป็นวิทยากร และเรื่องสุดท้าย คือ “พลเอกชาติชายฯ กับสมาคมมิตรภาพไทย-จีน” โดยอาจารย์สงวน ลิ้มโนมนต์ ภาควิชาศึกษาราชบัณฑิตยสภาและกรรมการประจำสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้เกียรติเป็นวิทยากร ซึ่งผู้จัดการสัมมนาขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาเป็นวิทยากรในการสัมมนาไว้ ณ โอกาสนี้

เดิมศูนย์ศึกษาการต่างประเทศและสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ได้กำหนดจัดการสัมมนานี้ในวันที่ 25 มีนาคม ที่ผ่านมา แต่เนื่องจากสถานการณ์ไม่เอื้ออำนวยเนื่องจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 จึงต้องเลื่อนมาจัดในวันนี้แทน โดยมีรูปแบบการสัมมนาแบบผสมผสาน กล่าวคือ มีผู้ร่วมสัมมนาจำนวนหนึ่งเข้าร่วมในสถานที่ โดยจัดให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติด้านการรักษาระยะห่างทางสังคมในปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันก็มีการถ่ายทอดการสัมมนาครั้งนี้ทาง Facebook Live ผ่าน Facebook ของสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา วิทยุสุราษฎร์ธานี และกระทรวงการต่างประเทศ ให้ผู้ที่สนใจรับชมได้ด้วย

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว ขอเรียนเชิญท่านอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้เกียรติกล่าวเปิดการสัมมนาเป็นลำดับต่อไป ขอขอบคุณ

* ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ

คำกล่าวเปิด

รองศาสตราจารย์เกศินี วิฑูรชาติ*

ดิฉันรู้สึกเป็นเกียรติและมีความยินดีอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสมาเป็นประธานเปิดงานสัมมนาเนื่องในโอกาสครบ 100 ปี พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งจัดโดยสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งจัดขึ้นในวันนี้

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นับเป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ เป็นผู้ที่มีสถานะและบทบาทอันหลากหลายในแต่ละช่วงเวลา เป็นทั้งทหาร นักการทูต และนักการเมืองที่มีความโดดเด่น ไม่ว่าจะเป็นการร่วมก่อตั้งพรรคชาติไทยเมื่อ พ.ศ. 2517 การเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อ พ.ศ. 2518 และการก่อตั้งสมาคมมิตรภาพไทย-จีนในปีถัดมา หลังจากนั้นท่านก็ยังได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและรองนายกรัฐมนตรี และเมื่อถึง พ.ศ. 2531 ก็เป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาลและดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจนถึง พ.ศ. 2534 โดยท่านได้เสนอนโยบายที่สำคัญในการปรับปรุงความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนที่เรียกว่า “นโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า”

ใน พ.ศ. 2563 เป็นโอกาสที่ครบรอบ 100 ปี ชาตกาลของพลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ จึงเป็นโอกาสอันดีที่จะได้ย้อนพินิจบทบาทและผลงานของท่านผ่านมุมมองของทั้งนักวิชาการ และของผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับท่าน ดิฉันขอขอบพระคุณศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศที่กรุณาให้ความไว้วางใจต่อสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในการร่วมเป็นเจ้าภาพจัดงานสัมมนาขึ้นในวันนี้ ซึ่งนับเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับพันธกิจในการให้บริการทางวิชาการตามแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสอดคล้องกับพันธกิจของการเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อประชาชนตลอดระยะเวลา 86 ปีที่ผ่านมา

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว ดิฉันขอเปิดสัมมนาเนื่องในโอกาสครบรอบ 100 ปี พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เรื่อง “พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กับการต่างประเทศและการเมืองไทยร่วมสมัย” อย่างเป็นทางการ และขอให้งานสัมมนาในวันนี้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งไว้ทุกประการ

* อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การเสวนาหัวข้อ “พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณในฐานะนักการเมือง”

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) นรนิติ เศรษฐบุตร*

ดำเนินรายการโดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัครพงษ์ คำคุณ**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัครพงษ์ คำคุณ

ถ้าเราจะพูดถึงบุคคลผู้มีชื่อเสียงหรือที่เรียกเป็นภาษาบาลีสันสกฤตว่าเป็น “เอกบุรุษ” หรือ “เอตทัคคะ” ในใจของท่านก็คงมีหลายคน แต่มีอยู่ท่านหนึ่งที่เรารู้สึกความสำคัญของท่านไม่ได้เลย เป็นผู้มีสีสันในชีวิตมาก เคยเดินเท้าไปถึงสาธารณรัฐไทเดิม แต่เดิมชื่อ สมบุญ ชุณหะวัณ ต่อมานโยบายของรัฐบาลกำหนดให้เปลี่ยนชื่อให้สอดคล้องกับเพศสภาพ ท่านจึงเปลี่ยนชื่อเป็นชาติชาย ท่านเป็นทั้งนายทหาร เป็นทั้งลูกหม้อของกระทรวงการต่างประเทศ และสุดท้าย ท่านได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย

ผมมี 3 คำถามง่าย ๆ เราเป็นนักศึกษารัฐศาสตร์ ก็จะสนใจการก้าวเข้าสู่อำนาจ การดำรงตนอยู่ในอำนาจ และเหตุแห่งการออกจากอำนาจ สามคำถามนี้อาจารย์นรนิติจะคุยให้พวกเราฟังเกี่ยวกับพลเอกชาติชายอย่างไร

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) นรนิติ เศรษฐบุตร

พลเอกชาติชายเป็นนักการเมืองที่มีสีสันมาก ท่านได้อำนาจครั้งแรกท่านก็ทำรัฐประหารเข้ามาและเมื่อท่านต้องออกท่านก็ออกเพราะรัฐประหาร ท่านเป็นคนมีอารมณ์ขันมาก มองเรื่องนี้เป็นอดีต ท่านเคยบอกคนใกล้ชิดว่าอย่าไว้ใจนะ ทหารจะยึดอำนาจเมื่อไหร่ก็ได้ เพราะท่านก็เคยยึดอำนาจคนอื่นมา สีสันอีกอย่างหนึ่งของท่านขณะดำรงตำแหน่งคือ ท่านเป็นทหารที่ได้รับการบ่มเพาะความเป็นนักการทูต เป็นมิติที่สำคัญในชีวิตการเมืองเมื่อท่านต้องเข้ามาเล่นการเมืองจากการเลือกตั้ง นี่เป็นลักษณะพิเศษ ท่านพล้วมาก ปรับตัวได้เร็วมาก

มิติหนึ่งที่นายกรัฐมนตรีหลายคนไม่ได้มีอย่างท่านชาติชายคือ มิติการระหว่างประเทศ การเป็นนักการทูต เป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ท่านได้เปรียบในแง่นี้ และได้รับการอบรมมาโดยบังคับ เมื่อจอมพลสฤษดิ์ยึดอำนาจเมื่อ พ.ศ. 2500 ท่านอยู่ไม่ได้ ต้องไปเป็นทูตที่อาร์เจนตินา และที่ได้เป็นก็เป็นโดยไม่ต้องลำบากเท่าพลตำรวจเอกเผ่า เพราะจอมพลถนอมไปขอรับรองไว้ ที่ขอรับรองก็มาจากความสัมพันธ์ส่วนตัว ภรรยาจอมพลถนอมเป็นบุตรบุญธรรมของ

* นายยกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และราชบัณฑิต

** คณบดีวิทยาลัยนานาชาติปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จอมพลผืนที่คลุมหลวงจวบกระบวนยุทธ์ผู้เป็นบิดานำไปฝากไว้ เรื่องนี้เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทย ที่เป็นเบื้องหลังของหลายเรื่องที่คุณไม่ค่อยรู้ ฉะนั้นพลเอกชาติชายจึงเบาหน่อย แต่ก็ไปไกลเลย สมัยนี้ถ้าไปบราซิลยังไกล เขาเลยให้ไปไกลกว่าคืออาร์เจนตินา ไปอยู่ 5 ปี พอจอมพลสฤษดิ์สิ้นบุญแล้ว ถึงได้ย้ายมาอยู่ออสเตรเลีย

ท่านเลยโชคได้เรียนวิชาการทูตจากการปฏิบัติ นักการทูตไม่เหมือนทหาร ทหารสั่งซ้ายหันขวาหันได้ แต่นักการทูตไม่ใช่ บังคับใครไม่ได้ ต้องใช้วิธีเจรจา ผมตีความว่านี่แหละวิชาการทูตที่ท่านได้เรียน ท่านได้เปรียบนักการเมืองไทยอีกหลายคนที่ไม่ได้สนใจเรื่องการทูต กระทรวงนี้นักการเมืองจากการเลือกตั้งหลายคนไม่มีใครอยากมาอยู่ แต่สมัยท่านสิทธิ เสวตศิลา มีอีกคนหนึ่งที่เข้ากับคนกระทรวงได้คือ ร้อยตรีประพาส ลิมปะพันธุ์ เพราะพูดกับทูตไม่ง่าย คือเจียบ บางครั้งก็บอกว่านี่เป็นพิธีการทูต เป็น protocol นี่เป็นอนุสัญญาอันนี้จำชื่อได้ไม่หมด

คุณชาติชายมีดี อ่านประวัติท่าน ตอนท่านยึดอำนาจมีอายุ 27 ปี ไปยึดทำเนียบท่าช้าง ยิงปืนตึง ๆ ท่านผู้หญิง (พูนสุข) บอกว่า บ้านนี้มีแต่ผู้หญิงกับเด็ก นายปรีดีออกไปล่องหน้า 5 นาที จึงรอดจากการจับกุม พอถึง พ.ศ. 2500 ก็มีพี่เขยเป็นนายตำรวจที่พูดว่า ภายใต้วงอาทิตย์นี้ ตำรวจไทยทำได้ทุกอย่าง นักการเมืองก็กลัว เวลาจับนักการเมืองก็จับตาย ไม่มีใครกล้า ทหารเป็นใหญ่ แต่สุดท้ายขัดแย้งกันเองในคณะรัฐประหาร จอมพลสฤษดิ์ก็ยึดอำนาจ คุณชาติชายรู้ล่วงหน้าด้วย แล้วก็อยู่ตอนเขาประชุมกัน แต่บอกไม่ร่วม ผมจะยึดอำนาจพอได้อย่างไร ทั้งที่ ท่านก็กุมกำลังสำคัญคือยานเกราะ แต่อยู่ไกลถึงสระบุรี พอถึง 16 กันยายน พ.ศ. 2500 จอมพลสฤษดิ์ยึดอำนาจ แล้วก็ส่งท่านไปอาร์เจนตินาตั้งใจไม่ให้กลับมาทำรัฐประหารได้ง่าย ๆ คุณเสนีย์เล่าว่า คุณเผ่ามาชวนคุณเสนีย์ให้มา รัฐประหารจอมพลสฤษดิ์ พอจอมพลถนอมยึดอำนาจตัวเองก็ให้คุณชาติชาย มาเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เพราะมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ พออาจารย์สัญญาเป็นนายกรัฐมนตรี ก็ยังให้คุณชาติชาย เป็นรัฐมนตรีช่วยอยู่แม้จะมีคนตั้งคำถามมาก ซึ่งคงเป็นเพราะฝีมือและได้มีโอกาสแสดงฝีมืออีกครั้งสมัยรัฐบาลคุณคึกฤทธิ์

ใน พ.ศ. 2518 โดมิโนเริ่มล้มให้เห็นเป็นประจักษ์แล้ว เขมรแดงบุกยึดพนมเปญ เวียดนามแตก แนวลาว อักขาศยัตนครหลวงเวียงจันทน์ คนก็กังวลว่า ต่อไปต้องเป็นกรุงเทพฯ แล้วก็ไปกัวลาลัมเปอร์ แล้วก็สิงคโปร์ แต่ก็มาพูดกันติดตลกว่า กองทัพผวนคงไม่เข้ากรุงเทพฯ หรือ เพราะกลัวการจลาจลติดขัด พอมา พ.ศ. 2523 ท่านก็มาร่วมรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม โดยส่วนตัว คุณชาติชายเก่งเรื่องประสานงาน ใครที่เคยพบเคยนั่งฟังท่านคุยสักพักก็จะติดใจ ท่านเป็นคนมีอารมณ์ขัน มีเรื่องคุยกับทุกคนได้ พอถึง พ.ศ. 2531 คุณเปรมวางมือ พรรคชาติไทยได้อันดับหนึ่ง ท่านก็ได้เป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งที่ปรึกษาคณะบ้านพิษณุโลกเรียกว่า “คณะที่ปรึกษาเด็ก” ท่านบอกว่า ท่านอายุมากแล้ว อยากรู้ว่าคนรุ่นหลังคิดอย่างไร ก็ให้ลูกท่านไปจัดทีม นี่คือนโยบายของคนชื่อชาติชาย ท่านรู้ว่าท่านขาดอะไร ปรากฏว่าที่ปรึกษานี้แหละ ที่เป็นคนรับแรงปะทะให้เยอะมาก ขณะเดียวกันก็เอาไฟมาให้ท่าน หาเรื่องไปแหย่คนโน้นคนนี้ โดยเฉพาะกองทัพ

ตอนรัฐประหารรัฐบาลท่านชาติชายก็ทำบนเครื่องบิน ทำตอนเครื่องบินกำลังจะออก คนที่จะถูกรัฐประหาร รั๊ดเข็มขัดหมด จะชักปืนก็ชักไม่ทัน พอท่านรู้ ท่านก็หัวเราะแล้วคงนึกขมในใจว่า คนทำนี่ก็คิดเก่ง ท่านคงนึกย้อนไปตอนที่ทำรัฐประหารคนอื่นด้วย กลับจากอังกฤษมาแล้ว ท่านก็มาตั้งพรรคชาติพัฒนา ใน พ.ศ. 2535 แต่ก็ไม่ได้เสียงมากนัก พอมา พ.ศ. 2540 เกิดวิกฤต พรรคร่วมรัฐบาลลาออก เขาอยากให้ท่านมาเป็นนายกรัฐมนตรี แล้วถ้าท่าน

ตกลงกลับมาเป็นตอนนั้น กลุ่มราชครูฉลองได้เลย ในโอกาสครบ 50 ปี และมีสมาชิกกลุ่มราชครูกลับมาเป็น นายกรัฐมนตรีครั้งที่สอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัครพงษ์ คำคุณ

สรุปคือ กว่าจะเป็นนายกรัฐมนตรีได้ ท่านต้องอยู่ในการเมืองมานาน ผมจำได้ว่า ครั้งหนึ่งท่านบอกว่าการได้ไปเป็นทูตนั้นเปิดโลกทัศน์ท่านมาก พลเอกชาติชายนั้นท่านเป็นนักเจรจา ท่านบอกว่า เป็นนายกรัฐมนตรีต้องเจรจาเอง ใครทำให้ก็ไม่ได้ ฟังคนอื่นได้ แต่ต้องทำเอง ไม่อย่างนั้นงานไม่จบ ผมคิดว่า ประสบการณ์การเป็นทูต และการทำงานที่กระทรวงการต่างประเทศเปลี่ยนวิธีคิดของท่านไปมาก

ผมมีคำถามสุดท้าย ถ้าพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณยังเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่ในตอนนี้ ถ้าชนะครับ แต่ที่จริงประวัติศาสตร์ไม่มีถ้า พลเอกชาติชายจะจัดการปัญหาในปัจจุบันอย่างไร ทั้งปัญหานักเรียนนักศึกษา ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาคนร่วมรัฐบาลที่จะกลับมาทำร้ายท่าน

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) นรนิติ เศรษฐบุตร

ที่จริงคำถามนี้ คนที่ตอบดีกว่าผมนั่งอยู่ข้างล่าง พอตีผมอยู่ข้างบนเลยจะตอบว่า ถ้าให้ท่านชาติชายอยู่ถึงวันนี้ ต้องให้ลูกท่านอยู่ถึงวันนี้ด้วยนะ เรื่องนักศึกษานี้ท่านไม่กลัวหรอก เพราะลูกท่านจะรู้จัก activist หลายคนแล้วก็จะไปเจรจา เขาเรียก “ซ้ายรถแข่ง” อาจารย์ไกรศักดิ์รู้จัก activist ดี แล้วไม่ใช่รู้จักเฉพาะตัว รู้จักกันด้วย ผมเดาว่าท่านชาติชายจะใช้วิธีเจรจา ส่วนทางเศรษฐกิจผมไม่รู้ว่าจะวางยังไง แต่ในทางการเมือง ท่านก็มีลูกที่เป็นคนละแนวกับท่าน เขาจะคบกับคนอื่นอีกพวกหนึ่ง เป็นตัวช่วยให้ท่านได้มาก หลานท่านเล่นการเมืองเก่ง เขาก็ไปคุยกับนักการเมือง ผมคิดว่า เวลาเปลี่ยนแปลงไป ท่านก็จะเรียนรู้อะไรมา ท่านไม่ได้หยุดอยู่กับที่ ถ้าท่านยังมีชีวิตอยู่ถึงวันนี้ ท่านก็จะใช้สิ่งที่เกิดขึ้นในวันนี้เป็นตัวกำหนดว่าท่านจะทำอย่างไร ท่านจะไม่ได้หยุดอยู่ในปีที่ท่านเสียชีวิต

การเสวนาหัวข้อ “พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณในฐานะนักการทูต”

ดร. เตช บุนนาค*

ดำเนินรายการโดย

ดร. อนุสนธิ์ ชินวรรโณ**

ดร. อนุสนธิ์ ชินวรรโณ

เมื่อสักครู่ ท่านอาจารย์นรนิติได้กล่าวว่า ท่านชาติชายได้รับการอบรมให้เป็นนักการทูตโดยจำเป็น ด้วยการย้ายไปประจำการที่อาร์เจนตินา ซึ่งท่านได้มาประจำที่กระทรวงการต่างประเทศเป็นเวลา 15 ปีตั้งแต่ พ.ศ. 2501-2516 ซึ่งเป็นปีที่ท่านลาออกไปตั้งพรรคการเมือง และลงสมัครรับเลือกตั้งจึงเป็นผู้แทนราษฎร จังหวัดนครราชสีมา ในช่วงแรกของการเป็นข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ ท่านอยู่ต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ คือที่อาร์เจนตินา ออสเตรเลีย และสวิตเซอร์แลนด์ ท่านกลับมารับราชการในกระทรวงอีกครั้งใน พ.ศ. 2515 เริ่มจากการเป็นอธิบดีกรมการเมือง และเลื่อนขึ้นเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ใน พ.ศ. 2515 แล้วท่านก็ลาออกไปตั้งพรรคการเมือง และกลับมาเป็นรัฐมนตรีว่าการใน พ.ศ. 2518-2519

ในโอกาสที่คุยกันเกี่ยวกับบทบาทของท่านชาติชายในกระทรวงการต่างประเทศ ผมไม่อยากลงรายละเอียดเรื่องนโยบายในช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการ รัฐมนตรีว่าการ หรือช่วงที่เป็นนายกรัฐมนตรี แต่เพราะท่านเคยได้เคยมีโอกาสร่วมงานกับท่านชาติชายโดยตรง น่าจะได้พูดคุยถึงคุณลักษณะพิเศษต่าง ๆ ของท่าน ท่านอาจารย์นรนิติกล่าวไปบ้างแล้วว่า ท่านเป็นคนมีสีสัน มีความโลดโผน เรายังจำภาพท่านที่ซื้อเปเปอร์ สูบซิการ์เป็นภาพติดตาเกี่ยวกับบุคลิกภาพของนายกรัฐมนตรีชาติชาย จึงขอเริ่มต้นถามท่านเตชว่า คุณลักษณะพิเศษต่าง ๆ นั้น ทำให้ท่านชาติชายประสบความสำเร็จด้านการทูตอย่างไรบ้าง

ดร. เตช บุนนาค

เมื่อท่านชาติชายกลับมาจากนครเจนีวาใน พ.ศ. 2515 ขณะนั้น ผมเป็นหัวหน้ากองเอเชียตะวันออกเลยต้องนับว่า ผมได้มีโอกาสรู้จักกับท่านนายกรัฐมนตรีชาติชายเป็นระยะเวลา 25 ปีด้วยกัน แม้แต่วาระสุดท้ายของท่านที่ท่านป่วยอยู่ที่โรงพยาบาลในกรุงลอนดอน ผมก็ได้มีโอกาสติดต่อกับคุณไกรศักดิ์ ชุณหะวัณว่า คุณพ่อเป็น

* อติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

** ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ

อย่างไรบ้าง มีอะไรที่ผมช่วยได้บ้าง ในช่วง 25 ปีที่ได้อยู่กับท่าน ระยะที่ใกล้ชิดที่สุดก็คือ พ.ศ. 2515-2518 ที่ผมเป็นหัวหน้ากองเอเชียตะวันออก ท่านกลับมาเป็นอธิบดีกรมการเมือง แล้วก็ขึ้นเป็นรัฐมนตรีช่วย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ใน พ.ศ. 2517 ท่านรองนายกรัฐมนตรีกร ทักษะรังสี ได้มาเป็นเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ก็ได้ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ท่านก็จะช่วยยืนยันได้ว่า สิ่งที่ผมพูดนั้นจริงเท็จมากน้อยเพียงใด

ในฐานะหัวหน้ากอง พวกเราต้อนรับท่านอธิบดีกรมการเมืองคนใหม่ด้วยความตื่นเต้น เพราะท่านมีชื่อเสียงมายาวนาน สิ่งหนึ่งที่ประทับใจมากคือ ท่านเป็นคนยิ้มแย้มแจ่มใสตลอดเวลา และมีลักษณะผู้นำอย่างเต็มที่ ท่านเป็นทหาร หมายความว่า ท่านฟังพวกเราเด็ก ๆ ที่เป็นหัวหน้ากอง แต่เมื่อต้องตัดสินใจ ท่านรับผิดชอบอย่างเต็มที่ไม่ว่าช่วงที่ท่านเป็นอธิบดีกรมการเมืองหรือเป็นรัฐมนตรีช่วยหรือรัฐมนตรีว่าการสมมติว่าเราร่างหนังสือให้ท่านลงนามไม่ว่าในฐานะอธิบดีหรือรัฐมนตรีช่วยหรือรัฐมนตรีว่าการ แล้วเรื่องนี้เข้าไปที่ไหนไม่ว่าจะเป็นคณะรัฐมนตรีหรือสภาความมั่นคงแห่งชาติ แล้วรัฐบาลหรือสภาความมั่นคงแห่งชาติไม่เห็นด้วยตามที่กระทรวงการต่างประเทศเสนอไป ถ้าเป็นรัฐมนตรีบางคนกลับมา อาจจะบอกว่า พวกคุณให้ผมเซ็นอะไรไป แต่ท่านชาติชายไม่เคยเลย ท่านจะบอกพวกเราว่า เขาไม่เอา เราก็ก้าวเข้าไปใหม่ ใช้มุมใหม่ แล้วพยายามหาทางเข้าไปในทางอื่น ท่านรับผิดชอบเต็มที่ ท่านไม่เคยกลับมาโทษเลยว่า พวกเราทำงานไม่ดี เพราะท่านเองลงนามไปแล้ว เรื่องนี้ท่านรองนายกรัฐมนตรีกรก็ยืนยันได้

ท่านชาติชายเป็นคนที่ตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว งานกรมการเมืองสมัยนั้นจะมีเรื่องเร่งด่วนตลอดเวลา ต้องทำบันทึกขึ้นไปเสนอเข้าคณะรัฐมนตรีหรือสภาความมั่นคงแห่งชาติอย่างเร่งด่วน ท่านก็จะเรียกหัวหน้ากองเข้าไป เราก็ก็นเสนอทางเลือกไปสมมติว่า 3 ทาง ท่านก็จะถามว่า ถ้าเป็นคุณ คุณจะเลือกทางไหน ผมก็เรียนว่า ผมจะเลือกทางที่สามตามที่เสนอไป ท่านจะถามว่า ทำไมไม่เลือกทางที่หนึ่งหรือทางที่สองซึ่งคุณเองก็เสนอมาเหมือนกัน ผมก็จะบอกว่า ทางที่หนึ่งกับทางที่สองนั้นหลบหลีกได้ยากกว่า ทางที่สามนั้นปลอดภัยที่สุดและสมกับผลประโยชน์ของประเทศไทยมากที่สุด ท่านก็จะบอกทันทีเลยว่าให้ทำทางที่สาม แล้วก็ให้ทำข้อเสนอไปว่า กระทรวงการต่างประเทศมีข้อเสนอแนะอย่างนี้ ต้องพิมพ์อย่างรวดเร็ว สมัยก่อนไม่สะดวกเหมือนปัจจุบัน ต้องพิมพ์เขียนพิมพ์ดีด ท่านก็รอ รอจนพิมพ์เสร็จ เสนออธิบดีขึ้นไปผ่านปลัดกระทรวงและรัฐมนตรีในสมัยนั้น ถึงเสนอไปแล้วถ้าคณะรัฐมนตรีไม่รับ ท่านก็จะบอกว่า เขาไม่รับ แล้วก็หาทางอื่นผลักเข้าไป เวลาทำงานกับผู้นำอย่างนี้แล้วสบายใจผมทำงานกับท่านอย่างใกล้ชิดมากระหว่าง พ.ศ. 2515-2518

ดร. อนุสรณ์ ชินวรรณโณ

ในช่วง พ.ศ. 2515-2518 มีเหตุการณ์สำคัญที่เราทราบดีคือ การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทยกับจีน ซึ่งพูดกันในเวทีต่าง ๆ มากมายแล้ว แต่อยากเรียนถามท่านรัฐมนตรีเตชว่า ในการดำเนินนโยบายเรื่องนี้ แนวความคิดหรือความเชื่อส่วนบุคคลของท่านชาติชายมีส่วนสำคัญนำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนหรือไม่

ดร. เตช บุนนาค

ผมอยากกล่าวถึงสิ่งที่ท่านอาจารย์บรรณิทธิพุดไว้ และท่านชาติชายก็พูดกับผมเองว่า ในแง่หนึ่ง ท่านโชคดีมาก ใช้ศัพท์อาจารย์บรรณิทธิก็คือ ถูกเตะโด่งออกไปรับราชการเป็นนักการทูตที่อาร์เจนตินา ต่อมาก็ออสเตรเลียและสวิตเซอร์แลนด์ การที่ท่านได้ออกไปเป็นนักการทูตมีประโยชน์ต่อท่านมาก ทำให้โลกของท่านกว้างขึ้น และได้มีปฏิสัมพันธ์กับคนหลากหลาย รวมทั้งทูตจีนจากสาธารณรัฐประชาชนจีนในประเทศต่าง ๆ ด้วย ท่านจึงได้มีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์กับโลกคอมมิวนิสต์ โลกของท่านก็กว้างขึ้น ทำให้ท่านมีทางออกมากกว่าผู้ใหญ่ ในสมัยนั้น ยกตัวอย่างเมื่อ พ.ศ. 2516 เราขาดน้ำมันดิบเนื่องจากสงครามในตะวันออกกลาง ท่านเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการก็ออกไปหาซื้อน้ำมันจากซาอุดีอาระเบีย ท่านก็ฝากไว้ว่า ระหว่างที่ผมออกไป คุณลองติดต่อดูสิว่า เราสามารถซื้อน้ำมันจากจีนได้หรือไม่ ซึ่งตอนนั้นเราไม่มีความสัมพันธ์ และยังมีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ที่ห้ามมีการค้าโดยตรงกับจีน การที่ท่านสั่งการมาคือสิ่งที่ทำไม่ได้ เราต้องเสนอเรื่องเข้าคณะรัฐมนตรี เพื่อขออนายกรัฐมนตรีให้ยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 เสียก่อน ขณะเดียวกันก็ต้องติดต่อกับจีน ขอซื้อน้ำมัน ตอนที่เราดติดต่อไปก็ยังไม่มีการยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติ ฝ่ายจีนก็ถามว่า คุณจะมาซื้อน้ำมัน ได้อย่างไร ในเมื่อประกาศห้ามค้าขายระหว่างกันยังอยู่ เราก็ตอบว่า กำลังดำเนินการอยู่

ผลก็คือ ตะวันออกกลางไม่ยอมขายน้ำมันดิบให้เรา ผมไปรับท่านที่ดอนเมืองแต่เช้าเลย พอท่านเดินเข้ามาผมก็เรียนท่านว่า ท่านครบสำเร็จแล้ว เช้าวันรุ่งขึ้นสามารถที่จะเดินทางไปจีนได้ นี่ก็เป็นการริเริ่มโดยตัวท่านเอง ให้ไปซื้อน้ำมันจากจีน แล้วเราก็ซื้อสำเร็จในราคามิตรภาพเมื่อ พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการปรับความสัมพันธ์จนสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกันที่สุดในที่สุดเมื่อ พ.ศ. 2518 ก่อนหน้านั้น จีนส่งนักกีฬาป้องกันมาเล่นที่กรุงเทพฯ พักอยู่ที่โรงแรมอินทรา ตลอดระยะเวลาที่ท่านเป็นอธิบดีเป็นรัฐมนตรีช่วย และรัฐมนตรีว่าการ ผมเป็นหัวหน้ากองอยู่ตลอด ผมก็ไปรับคณะป้องกันของจีนแล้วนำกลับมาพักที่โรงแรมอินทรา ตอนนั้น ผู้ใหญ่ของกระทรวงการต่างประเทศซึ่งก็เป็นชาวราชครูอีกคนหนึ่งคือ คุณสุธี ประศาสน์วินิจฉัย ก็ไปช่วยกันดูแล ยังมีเลขานุการรัฐมนตรีสมัยนั้นคือ ท่านอาสา สารสิน แล้วก็ยังมีคุณโกศล สินธวานนท์ ที่ปรึกษาสำนักงานรัฐมนตรีและหัวหน้ากองนโยบาย วันหนึ่งคุณสุธีก็มาบอกว่า ท่านรัฐมนตรีช่วยฯ ชาติชายขอเชิญ คณะป้องกันไปทานอาหารค่ำที่บ้านซอยราชครู ผมก็พาผู้ใหญ่ในคณะไปพบกับท่าน และก็พูดกันอีกครั้งหนึ่ง ถึงประเด็นต่าง ๆ ในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ท่านชอบทำอะไรในเชิงรุก นี่เป็นเรื่องของการกีฬา ท่านไม่มีความจำเป็นเลยที่จะเชิญคณะนี้ไปเลี้ยงอาหารค่ำเป็นการส่วนตัว ซึ่งทำให้บรรยากาศระหว่างไทยกับจีนดีขึ้นมากสำหรับข้าราชการที่กำลังเจรจาเพื่อปรับความสัมพันธ์กันอยู่

ดร. อนุสนธิ์ ชินวรรโณ

พูดถึงบทบาทการเจรจาของท่านชาติชาย เราอาจจะคิดว่า ท่านเริ่มมีบทบาทหรือมีประสบการณ์ตอนเข้ามาเป็นข้าราชการในกระทรวงแล้ว แต่มีอีกเรื่องหนึ่งที่เรามักถวิลถึงก็คือ ท่านเคยเป็นรองผู้ช่วยทูตทหารบกประจำกรุงวอชิงตัน และใน พ.ศ. 2493 มีปัญหาเกิดขึ้นในประเทศเพื่อนบ้านนั่นคือ ปัญหากองพล 93 ซึ่งกลายเป็นปัญหาทวิภาคีระหว่างไทยกับพม่า ท่านชาติชายก็มีบทบาทในการเจรจา ดูแล และอพยพกองพล 93 กลับไปได้หัววัน เรื่องนี้ท่านมีเกร็ดอะไรเล่าสู่กันฟังบ้าง

ดร. เตช บุนนาค

อย่างที่ท่านผู้อำนวยการได้กล่าว ที่จริงท่านมีประสบการณ์ทางด้านการทูตตั้งแต่ท่านเป็นรองผู้ช่วยทูตทหารบกที่กรุงวอชิงตันแล้ว สำหรับเรื่องกองพล 93 ท่านก็มีส่วนช่วยในฐานะผู้แทนของกองทัพบกไทยไปทำหน้าที่ให้สหประชาชาติ แล้วก็อพยพกองพล 93 ไปจำนวนหนึ่ง ไม่ได้อพยพไปทั้งหมด ซึ่งต่อมาก็ถอยมาอยู่เมืองไทย แล้วก็อยู่มาจนได้สัญชาติไทยไปแล้ว ซึ่งนี่ก็เป็นบทบาทของท่านที่คนมักจะลืมนึกว่า ท่านเคยทำงานด้านการทูต ทำงานกับสหประชาชาติมาก่อนแล้ว ท่านมีคุณูปการต่อกระทรวงอย่างมาก ตอนที่ท่านเป็นทูตอยู่ที่กรุงเบิร์น นี่ก็คงจะลืมนึกกันไปแล้วอีกเช่นกันว่า ท่านเป็นผู้เปิดคณะผู้แทนถาวรไทยประจำสหประชาชาติ ณ นครเจนีวา แม้ท่านจะเป็นคนชอบขับรถเร็วมากเพียงใด แต่ท่านเห็นว่า หากมีการประชุมที่เจนีวา จะให้ขับรถไปจากกรุงเบิร์นทุกครั้งย่อมเป็นไปได้ เหนื่อยแล้วก็อันตรายด้วย สมัยก่อนท่านมีบ้านอยู่ที่นครเจนีวาด้วย เป็นคอนโด ที่พลตำรวจเอกเผ่าก่อไว้ ท่านก็มีโอกาสได้พำนักที่นั่น แล้วก็เพิ่งขายไปตอนสมัยผมเป็นเอกอัครราชทูตที่เจนีวา

ดร. อนุสรณ์ ชินวรโรณ

มีอีกเหตุการณ์หนึ่งสมัยท่านเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ ซึ่งก็ลืมนึก ๆ กันไปแล้วเช่นกัน ที่แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญและโลดโผนของท่านคือ เหตุการณ์จับตัวประกันที่สถานเอกอัครราชทูตอิสราเอลโดยขบวนการ Black September ใน พ.ศ. 2515 ที่ท่านเข้าไปเจรจาและอาสาเป็นตัวประกันขึ้นเครื่องบินไปกับผู้ก่อการร้าย ไม่ทราบว่าคุณมีอะไรอยากเล่าเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์นี้บ้าง

ดร. เตช บุนนาค

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ตอนนั้นผมลาพักผ่อนพอดิ เลยไม่ได้มีโอกาสร่วมอยู่ในเหตุการณ์ แต่ก็ได้ติดตามข่าวทางโทรทัศน์อยู่ที่อังกฤษ เรื่องนี้มีหนังสือที่ผู้อยู่ในเหตุการณ์ได้เขียนไว้คือ ท่านอดีตเอกอัครราชทูตมนัสพาสน์ ชูโต ซึ่งแสดงให้เห็นคุณลักษณะเด่นของท่านชาติชาย หนึ่ง ความกล้าหาญของท่านในฐานะทหาร สอง การที่ท่านอารมณ์ดี ใจเย็นกับผู้ก่อการร้าย การทำงานกับท่านรัฐมนตรีชาติชายสนุกทุกวันตั้งแต่เข้าจมนเย็น ทีแรกกลับมาใหม่ ๆ ท่านมาทำงานแต่เช้า 8.30 น. ทุกวัน พออยู่ไปได้ไม่กี่สัปดาห์ ท่านก็บอกว่าประชุมกรรมการเมืองเริ่มสาย ๆ หน่อยก็ได้ พอตอนเย็น ท่านก็จะเลี้ยงสุราพวกเรา 6 โมงเย็น ท่านจะให้เจ้าหน้าที่ขงวิสกี้มาให้พวกเราดื่ม แล้วเวลาก็นั่งขึ้นมาเรื่อย ๆ จาก 6 โมงเป็น 5 โมงครึ่ง 5 โมง แล้วก็ 4 โมงครึ่ง ทีแรกก็เกรงใจราชการ ทำเป็นรินน้ำชามาให้หัวหน้ากองในห้อง สิค่ล้ายกัน แต่ไม่ได้ใส่นม ตอนหลังก็เลิกเกรงใจรินใส่แก้วมาให้เลย

อยู่กับท่านยังประหยัดด้วย อาหารกลางวันก็ฟรี ถ้าเมื่อท่านอยู่ ไม่ได้ไปที่อื่น ท่านก็เลี้ยงอาหารกลางวันพวกเรา ตระกูลแม่บ้านของกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งลูกหลานแม่บุปผาก็ยังอยู่ แม่บุปผานี้จะเสียงดังฟังชัด ตีกระทะผ่าง ๆ เวลาทำกับข้าว แก่คิดเงินตามลำดับอาวุโส พวกคนรถนักรการภารโรงจ่ายน้อยหน่อย แล้วก็ขึ้นไปเรื่อย ๆ หัวหน้ากองจนถึงอธิบดีจ่ายมากหน่อย พอมาถึงคุณชาติชาย ซึ่งเป็นอธิบดีหรือรัฐมนตรีลงไปทานข้าวก็แพงเป็นพิเศษ ท่านก็ถามบุปผาว่า ทำไมแพงอย่างนี้ บุปผาตอบว่า ก็ท่านเป็นคนธรรมดาเสียเมื่อไหร่ เป็นชั้นพิเศษก็ต้องจ่ายมากหน่อย และท่านก็ยังเลี้ยงพวกหัวหน้ากองและเด็ก ๆ ด้วย เลยต้องจ่ายเพิ่ม

ดร. อนุสนธิ์ ชินวรรโณ

ในเรื่องนโยบาย มีประเด็นที่อาจมีคนสนใจว่า การตัดสินใจที่จะดำเนินนโยบายบางอย่างของท่านชาติชาย ทั้งในช่วงที่เป็นรัฐมนตรีก็ดี หรือแม้แต่ช่วงหลังที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรีแล้วนั้นมาจากประสบการณ์ วิธีคิด หรือวิธีดำเนินนโยบายในช่วงที่สั่งสมมาตั้งแต่ไปอยู่อาร์เจนตินา ขอลถามท่านว่า เรื่องเหล่านี้มีผลต่อการตัดสินใจนโยบายต่าง ๆ หรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเปิดความสัมพันธ์กับจีนก็ดี หรือการปรับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านก็ดี

ดร. เตช บุนนาค

ผมว่ามีแน่นอนอย่างที่ได้เรียนไป การที่ท่านได้ออกไปอยู่ข้างนอกทำให้ท่านเปิดกว้าง แต่อย่างที่อาจารย์ อัครพงษ์พูด ในประวัติศาสตร์ไม่มีคำว่าถ้า สมมติว่าท่านไม่ได้ออกไปอาร์เจนตินา ออสเตรเลียหรือสวีเดนหรือแคนาดาเลย ท่านก็อาจจะเป็นคนอย่างที่เรารู้จักได้เช่นกัน ถ้าใช้ภาษาสมัยใหม่คือ ท่านเป็นคนที่คุณคิดนอกรอบได้ คนที่ไม่คิดว่าเราอาจจะซื้อน้ำมันจากจีนได้ วันหนึ่งท่านก็คิดและบอกว่า เราพยายามไปซื้อน้ำมันจากจีนกันเถอะ เช่นเดียวกับสถานการณ์ในอินโดจีน เราก็ก็นำเวียดนามมาโดยตลอด แม้แต่ตอนที่เวียดนามเข้าไปยึดกัมพูชา พอเปลี่ยนรัฐบาลมาเป็นรัฐบาลชาติชาย ท่านก็เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า นี่แสดงให้เห็นว่า เราไม่จำเป็นต้องทำอะไรต่อกันไปเรื่อย ๆ สี่ห้าปี

ท่านบอกว่า เราก็คิดใหม่ ทำใหม่สิ ก็เลยออกมาเป็นนโยบายนี้ ซึ่งไม่ง่าย ข้างหลังเราคือจีน ตอนนั้นผมเป็นทูตที่ปักกิ่ง ก็ต้องไปอธิบายให้จีนฟังว่า นโยบายเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่าย จีนก็จะถามเสมอ ๆ ผมไปพบรัฐมนตรีช่วยว่าการของจีนหลายครั้ง ขณะนั้น ฝ่ายทหารของไทยเองก็ยังไม่ปรับตัวไม่ทันนายกรัฐมนตรี บางทีก็ไปกันคนละทิศคนละทาง กระทรวงการต่างประเทศไปทางหนึ่ง กองทัพ พลเอกชวลิตไปทางหนึ่ง ท่านนายกรัฐมนตรีก็ไปอีกทางหนึ่ง มีอยู่ครั้งหนึ่งที่ผมต้องไปพบรัฐมนตรีช่วยของจีนที่ดูแลด้านนี้ เขาก็หัวเราะและบอกว่า เราเพิ่งได้รับรายงานว่า พลเอกชวลิตไปพูดอย่างนี้ที่โตเกียว นายกรัฐมนตรีพูดอย่างนี้ที่กรุงเทพฯ ส่วนท่านรัฐมนตรีสิทธิพิฑูตอีกอย่างหนึ่ง ผมจึงบอกรัฐมนตรีช่วยท่านนั้นว่า ผมเป็นผู้แทนรัฐบาลไทย เป็นผู้แทนประเทศไทย ขอให้ท่านฟังสิ่งที่ผมจะพูดก็แล้วกัน ตัดบทไปอย่างนั้น เพราะการปรับสนามรบเป็นสนามการค้ามันไม่ง่าย ต้องทำกันหลายระดับ ในที่สุด นายกรัฐมนตรีชาติชายต้องส่งผู้แทนพิเศษไปพูดกับจีนคือ คุณไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ และคุณพันศักดิ์ วิญญรัตน์ ผมก็เลี้ยงอาหารทั้งสองท่านที่บ้าน แล้วคุยกันถึงปัญหาการเมืองไทย ปัญหาการตัดสินใจ และปัญหานโยบายต่างประเทศของไทย จนท่านทั้งสองลงไปกลิ้งกับพื้น และหาว่า ผมเป็นไดโนเสาร์เต่าล้านปี ซึ่งผมไม่ได้ถือสาอะไรเพราะเป็นเพื่อนกัน นี่ผมไม่ได้แต่งเรื่องขึ้นนะ มีผู้อยู่ในเหตุการณ์ที่สามารถยืนยันได้

เรื่องนอกรอบนี้เห็นมาตั้งแต่ท่านชาติชายเป็นอธิบดี ท่านเป็นคนอย่างนั้น ตั้งแต่เรื่องตัดสินใจไปซื้อน้ำมันจากจีน อีกตัวอย่างคือ ใน พ.ศ. 2518 ก่อนเราจะไปเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน ในวันที่ 1 กรกฎาคม ก็เกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่า เหตุการณ์มายาเกซ ที่กองทัพไทยอนุญาตให้ทหารอเมริกันเข้ามาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากท่านนายกรัฐมนตรีหรือรัฐบาลในขณะนั้นเลย เราก็ประท้วงรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ด้วยการเรียกท่านทูตอานันท์ ปันยารชุนกลับมาหารือขอราชการ นี่เป็นการประท้วงทางการทูต แต่ในแง่ความสัมพันธ์กับจีนนั้น พอคุณ

อานันท์กลับมา ท่านรัฐมนตรีว่าการคือคุณชาติชายก็แต่งตั้งคุณอานันท์ ซึ่งยังเป็นเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันให้เป็นหัวหน้าการเจรจาแถลงการณ์ร่วมไทย-จีน ซึ่งคุณอานันท์ไม่เคยร่วมเจรจาเรื่องนี้มาก่อน เราก็บรรยายสรุปให้ท่านทราบว่า สถานการณ์ไปถึงไหนแล้ว ท่านอานันท์นั้นก็ก็เป็นอีกคนที่มีความสามารถเป็นพิเศษ กลางเดือนมิถุนายนท่านก็นำคณะไปปักกิ่งเพื่อเจรจาแถลงการณ์ร่วมรอบสุดท้าย ผมเป็นหัวหน้ากองก็ได้มีส่วนร่วมในการเจรจาตัวบทภายใต้การนำของท่านอานันท์ ประเด็นก็คือ ท่านชาติชายเลือกคนที่ถูกต้องในการทำหน้าที่สำคัญ

คุณกร ทัพพะรังสี

อดีตรองนายกรัฐมนตรี

ผมอยากจะเรียนว่า รอยต่อตรงนั้นเป็นรอยต่อที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทยของเรา พ.ศ. 2518 ท่านคึกฤทธิ์เป็นนายกรัฐมนตรี ท่านชาติชายเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ แล้วผมเป็นเลขาธิการรัฐมนตรีอยู่ด้วย จึงได้มีส่วนร่วมในหลายเหตุการณ์ซึ่งไม่เคยเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนที่ไหนมาก่อน มาวันนี้ 45 ปีผ่านไปแล้ว คิดว่าพูดได้

ในช่วงต้น พ.ศ. 2518 หลังจากอาจารย์คึกฤทธิ์เป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว ท่านชาติชายจะแวะไปคุยตัวต่อตัวกับท่านคึกฤทธิ์ที่ขอยสวณพลูตลอดเวลา โดยผมมีหน้าที่ขับรถ ไปกันช่วงสามทุ่มสี่ทุ่ม เรื่องเงินจะเป็นหัวข้อที่สองท่านปรึกษาหารือกันโดยตลอด สิ่งที่ผมจำได้ก็คือ ทฤษฎีโดมิโนกำลังเข้าใกล้เรามากขึ้นตลอดเวลา เวียดนามไปแล้ว ลาวไปแล้ว กัมพูชาไปแล้ว ไทยจะเป็นประเทศต่อไป แล้วเราว่าอย่างไร หลังจากท่านชาติชายปูพื้นกับจีนไว้อย่างดี ก็เรียนท่านคึกฤทธิ์คืนนั้นเลยว่า ท่านนายกรัฐมนตรีครับ ผมต้องไปจีน ท่านคึกฤทธิ์ยังถามว่า เขาจะต้อนรับคุณหรือ ณ วันนั้น สถานทูตไทยที่ไต้หวันก็ยังเปิดอยู่ และนั่นคือจุดเปลี่ยน การเตรียมการไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในวันที่ 1 กรกฎาคมนั้น ดำเนินมาอย่างยาวนาน ซึ่งท่านชาติชายคือผู้เล่นสำคัญ และการดำเนินการนั้นก็สอดคล้องกับบริบทโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงด้วย รัฐสภาสหรัฐอเมริกาให้ถอนทหารทั้งหมดออกจากประเทศไทย หลังจากแพ้ที่ไซ่ง่อนแล้ว ผมไม่เคยลืมเลยว่าพาดหัวนิตยสารต่างประเทศเคยลงว่า Thailand Stands Alone (ประเทศไทยอยู่โดดเดี่ยว) ในวันที่ทหารสหรัฐอเมริกาทิ้งถอนออกไป เกิดช่องว่าง แต่ท่านชาติชาย ก็มีคำตอบให้ท่านคึกฤทธิ์ว่า ผมต้องไปจีนครับ ซึ่งท่านเดชและท่านอานันท์เป็นอีกสองบุคคลสำคัญที่มีบทบาทในเรื่องนี้

ดร. เตช บุนนาค

คุณูปการของท่านชาติชายนั้นมีมากมายมหาศาล ขอกล่าวเพิ่มเติมจากท่านรองนายกรัฐมนตรีเล็กน้อยถึงเรื่องหนึ่งที่คนมักจะลืมไปแล้วคือ ตอนที่เวียดนามบุกเข้าไปยึดกัมพูชา ซึ่งอาเซียนปัจจุบันคงใช้ศัพท์แบบนี้ไม่ได้ ฝ่ายกัมพูชาประท้วง บอกว่า เวียดนามไม่ได้บุกไปยึดกัมพูชา เวียดนามเข้าไป “ปลดแอก (liberate)” กัมพูชาต่างหาก ไปปลดแอกกัมพูชาจากพวกเขมรแดง ตอนนั้นกองทัพเวียดนามบุกเข้ามาในดินแดนไทยถึงอำเภอตาพระยาแล้วด้วยซ้ำ ในช่วงนั้น เต็งเสี่ยวผิงมาเยือนประเทศไทย ท่านชาติชายขอพบตั้งเป็นการส่วนตัว แล้วบอกว่า ในสถานการณ์เช่นนี้ อยากขอให้จีนกดดันเวียดนามจากทางเหนือ ซึ่งจีนได้ดำเนินการด้วยการบุกเวียดนามทางเหนือ เรื่องนี้เพิ่งมาเปิดเผยเมื่อไม่นานมานี้โดยนายชีวิวัจน์ ล่ำจิ้นในโอกาสนั้น

อีกเรื่องหนึ่งคือ หลังเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ประกอบกับสถานการณ์ที่ท่านกรก็พูดถึงเรื่อง Thailand Stands Alone เราก็พูดถึงในกระทรวงการต่างประเทศว่า สิ่งหนึ่งที่ต้องแสดงให้ภายนอกเห็นคือ เราไม่ได้อยู่คนเดียว ตอนนั้นสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศสก็บอกให้ยุบ SEATO (องค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) ได้แล้ว แต่ที่เราคุยกันในกระทรวงในขณะนั้นแล้วท่านชาติชายก็เห็นด้วยคือ จะยุบ SEATO ก็ยุบไป แต่ต้องยืนยันว่าสนธิสัญญามะนิลา (Manila Pact) ยังอยู่ แล้วท่านชาติชาย ก็ออกเดินทางไปประเทศต่าง ๆ เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และสหรัฐอเมริกาเอง เพื่อบอกเขาว่า ถึงปากีสถาน อังกฤษ และฝรั่งเศสจะออกจาก SEATO ไปแล้ว แต่สนธิสัญญามะนิลา ยังคงอยู่ ซึ่งยังมีผลต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้

เอกอัครราชทูตวิบูลย์ คุสกุล

อดีตเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงปักกิ่ง

คำพูดหนึ่งที่เรามากกล่าวถึงท่านชาติชายคือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ คิดนอกกรอบ จริง ๆ การผลักดันหลายอย่างนั้นไม่ง่าย พอถึง พ.ศ. 2532 หลังเหตุการณ์เทียนอันเหมิน ท่านชาติชายก็นำทีมไปพบท่านเติ้งเสี่ยวผิง วันนั้นผมนั่งอยู่ข้างหลัง สำหรับนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า นั้น ขนาดเป็นเวลา 10 ปีให้หลังของสงครามสั่งสอน เติ้งเสี่ยวผิงบอกว่า ประเทศไทยอย่า “ไร้เดียงสา (เป่ย์เทียนจิน)” ถึง 7 ครั้ง ซึ่งวันเดียวกันนั้น ท่านเติ้งก็บอกว่า อย่างน้อยที่สุดก็อีก 17 ปีที่สหรัฐอเมริกาจะยังไม่เห็นว่าจีนเป็นภัยคุกคาม สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจมากคือ วิสัยทัศน์ด้านเศรษฐกิจ ท่านชาติชายมองเห็นโอกาสในการสร้างโรงแรมสัญชาติไทยในจีน ซึ่งยังมีตัวแบบอยู่ที่ที่ทำการสถานเอกอัครราชทูตไทยหลังเดิม แต่ฝ่ายไทยก็ไม่ได้ติดตามอย่างใกล้ชิด อีกเรื่องหนึ่งคือ ท่านชาติชายได้พบท่านจ้าวจื่อหยาง แล้วหยิบอัญมณีสีน้ำเงินขึ้นมาบอกว่า ที่ไหนหลานำอัญมณีนี้มาปูถนน ประเด็นก็คือ ท่านชาติชายบุกเบิกโอกาสทางการลงทุนของไทยไว้มาก แต่เราไม่ติดตามจึงพลาดโอกาสที่เป็นรูปธรรมต่าง ๆ ไป

ดร. เตช บุนนาค

สุดท้าย ผมขอกล่าวถึงคุณูปการของท่านชาติชายที่ทำให้ผมกับข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ เพราะท่านทูตวิบูลย์พูดถึงเหตุการณ์เทียนอันเหมิน ในช่วงนั้น เราต้องอพยพนักเรียนไทยและครอบครัวไทยกลับกรุงเทพฯ ทั้งหมด แต่ก็มีคำสั่งไปให้ข้าราชการผู้ชายอยู่ต่อ ก่อนหน้านั้น ประชาคมไทยในกรุงปักกิ่งก็กังวลมากกว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับพวกเรา ในการประชุมประชาคมไทยผมบอกทุกคนว่า ไม่ต้องเป็นห่วง ท่านนายกรัฐมนตรีชาติชายจะส่งเครื่องบินมารับพวกเรากลับบ้านแน่นอน มีคนถามผมว่า รู้ได้อย่างไรว่า ท่านนายกรัฐมนตรีจะส่งเครื่องบินมาช่วยเรา ผมตอบไปว่า ตอนที่ท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ตอนนั้นไช่จ๋อง พนมเปญ และเวียงจันทน์กำลังจะแตก รัฐบาลไม่ได้ส่งเครื่องบินหรือเรือไปรับประชาคมไทยได้ทันเวลา ผมมั่นใจว่าท่านต้องจำเหตุการณ์ครั้งนั้นได้อย่างดี ในที่สุด ท่านก็ส่งเที่ยวบินพิเศษของการบินไทยมารับคนไทยรวมถึงคณะทูตกลับไปได้หมด ท่านไม่เคยลืมพวกเรา และรู้ว่าพวกเราลำบากอย่างไร ผมจึงยังระลึกถึงท่านจนถึงทุกวันนี้

การเสวนาหัวข้อ “พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กับสมาคมมิตรภาพไทย - จีน”

อาจารย์สงวน ลิ้มโนมนต์*

ดำเนินรายการโดย

รองศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล**

รองศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล

สมาคมมิตรภาพไทย-จีน ก่อตั้งขึ้นมาเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 ไม่กี่เดือนหลังการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต โดยพลเอกชาติชาย และอาจารย์ก็เป็นผู้ร่วมก่อตั้งด้วย อาจารย์ช่วยเล่าสัณนิษฐานว่า อาจารย์รู้จักพลเอกชาติชายตั้งแต่เมื่อไหร่ และที่มาที่ไปของการก่อตั้งสมาคมนี้เป็นอย่างไร

อาจารย์สงวน ลิ้มโนมนต์

จริง ๆ ผมไม่ได้รู้จักท่านนะครับ แต่เป็นผู้ก่อตั้งสมาคมเพราะคุณเกียรติ วัธนเวคิน ซึ่งผมเป็นที่ปรึกษากฎหมายให้อยู่มาบอกว่าตั้งสมาคมเถอะ เพราะเรื่องไทย-จีนเป็นสิ่งที่ประเทศไทยในช่วงนั้นต้องรีบทำ ถ้าไม่ทำแล้วผลจากทฤษฎีโดมิโนก็น่ากังวล ที่จริง พ่อค้าจีนมีความสัมพันธ์เชิงลึกอยู่แล้ว สมาคมที่เราเชื่อมทางปักกิ่งนั้น มีท่านหวังปิ่นหนาน เลขาธิการของท่านโจวเอนไหลเป็นนายกสมาคม ยิ่งกว่านั้น มาตามเต็งอิงเซา ซึ่งเป็นภรรยาของท่านโจวเอนไหลก็เป็นที่ปรึกษาด้วย ความสัมพันธ์เช่นนี้ สมาคมพ่อค้าจีนต่าง ๆ ทราบดี ในสมัยนั้น สังคมนิยมเป็นระบบอีกระบบหนึ่งที่เราไม่คุ้นเคย ต้องใช้สมาคมมิตรภาพเป็นตัวเชื่อมหรือใช้เป็นช่องทางร้องเรียนเกี่ยวกับการลงทุน ซึ่งความสัมพันธ์ไทย-จีนในขณะนั้นมีภาคเอกชนเกี่ยวข้องด้วยมากที่สุด

รองศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล

เช่นนั้น วัตถุประสงค์ของสมาคมมิตรภาพไทย-จีนคือ การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างภาคธุรกิจ และภาคประชาชนของทั้งสองประเทศ เนื่องจากความสัมพันธ์ทางการทูตแบบทางการมีแล้วแต่ยังไม่เพียงพอ จึงต้องมีหน่วยงานที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในภาคประชาชน ถ้าพิจารณาจากปีที่ก่อตั้งคือ พ.ศ. 2519 ช่วงนั้นประเทศไทยหวาดกลัวคอมมิวนิสต์มาก มีข่าวลือว่า จีนไม่มีคนแก่ เพราะคนแก่จะกลายเป็นป่วยเมื่อร่างกายหมดสภาพ

* ภาควิชาบริหารบัณฑิตยสภา และกรรมการสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

** ผู้อำนวยการสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ขณะเดียวกัน พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยก็ยังปฏิบัติการอยู่ภายในประเทศ คำถามคือ ช่วงแรกของการก่อตั้งสมาคมได้รับผลกระทบจากทัศนคติของคนไทยที่ยังมองจีนลบหรือไม่

อาจารย์สงวน ลิ้มโนมนต์

พอเห็นเราเกี่ยวข้องกับจีน สันติบาลก็มักจะมาตรวจสอบว่าเกี่ยวข้องกับจีนได้อย่างไร ตอนนั้นจะไปจีนต้องไปทางฮ่องกงหรือเส้นเงิน ไม่มีเที่ยวบินตรง ลำบากมาก พ่อค้าไทยหลายคน que เข้าไปช่วงเวลานั้น เช่น คุณเล็งเลิศ ไบหยก เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งและเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจระหว่างสองประเทศ

รองศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล

ผมอ่านในหนังสือ 1 ทศวรรษ สมาคมมิตรภาพไทย-จีน ในช่วงปีแรก พ.ศ. 2519-2520 จะไม่ค่อยมีกิจกรรมเข้าใจว่า สถานการณ์บ้านเมืองไม่เอื้ออำนวย แต่พอ พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา สถานการณ์ระหว่างประเทศ ดีขึ้น ไทยเริ่มเป็นมิตรกับเวียดนาม สมาคมก็เริ่มมีบทบาทมากขึ้นในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-จีน ทำงานควบคู่ไปกับรัฐบาลในการต้อนรับบุคคลสำคัญของจีนจำนวนมากที่มาเยือนไทยไม่ว่าจะเป็นท่านหวังปิ่นหนาน ซึ่งเป็นนายกสมาคมวิเทศสัมพันธ์ เต็งอิงเซา รองประธานสภาประชาชนแห่งชาติ หวงหัว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ จ้าวจื่อหยาง นายกรัฐมนตรี อาจารย์มีเกร็ดอะไรที่น่าสนใจเกี่ยวกับการต้อนรับแขก ผู้มีเกียรติเหล่านี้บ้าง

อาจารย์สงวน ลิ้มโนมนต์

ในช่วงที่ท่านตั้งอิงเซามาเยือนประเทศไทย มีการจัดฉลองที่โรงแรมดุสิตธานี เรามีหนังสือไปถึงกรมประชาสัมพันธ์ขอบรรเลงเพลงชาติจีน ปรากฏว่า วงดุริยางค์บรรเลงเป็นทำนองเพลงชาติได้ห้วน ท่านตั้งอิงเซารับแย้งทันทีบอกว่า “ปู่ตุ้ย ปู่ตุ้ย (ไม่ถูก ไม่ถูก)” บรรดาสมาคมทั้งหลายจึงบอกให้ร้องด้วยเสียงจริง แทนการบรรเลง

รองศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล

พลเอกชาติชายเป็นนายกสมาคมใน พ.ศ. 2521 อาจารย์เป็นเลขาธิการให้ท่าน และสมาคมยังมีนายกิตติมศักดิ์จากทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายจีน เช่น หม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ ปราโมช พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ท่านไฉเจ้อหมิน เอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทยคนแรก แสดงว่า พลเอกชาติชายได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้มีบทบาทในการเชื่อมสัมพันธ์ไทย-จีน อาจารย์คิดว่า อะไรเป็นจุดเด่นหรือเป็นเสน่ห์ ของพลเอกชาติชายที่ทำให้จีนไว้วางใจและรักพลเอกชาติชาย

อาจารย์สงวน ลิ้มโนมนต์

พลเอกชาติชายท่านเป็นนายกสมาคมไทย-จีน และยังเป็นนายกสมาคมนักเรียนเก่าภาคพื้นยุโรป ท่านเป็นคนรักสนุกและทำงานอย่างมีความสุขมาก ประชุมก็ส่วนประชุม แต่เข้าไปแล้ว ไวน์ซิการ์ต้องมีพร้อม เมื่อท่านอยู่อาร์เจนตินา ท่านขี้ม้ออย่างเดียว ท่านเล่าให้ผมฟังว่า ช่วงที่ท่านอยู่ต่างประเทศนั้นสนุกมาก

รองศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล

ผมเคยอ่านบันทึกของชีวจิววันว่า รัฐบาลจีนประทับใจพลเอกชาติชายตั้งแต่ไปเยือนจีนเพื่อเจรจาขอซื้อน้ำมัน เพราะท่านไม่เหมือนคนไทยที่มาเยือนจีนก่อนหน้านี้ ซึ่งมักจะมีเรื่องธุรกิจแฝงมาด้วย แต่เมื่อพบพลเอกชาติชายก็รู้สึกว่าเป็นคนที่ไม่มึนอกมีใน เป็นคนที่มาแก้มาด้วยราชการแท้จริง คน ๆ นี้เป็นคนที่ไวใจได้จนตอนหลังจีนก็บอกว่า พลเอกชาติชายเป็นหนึ่งในเพื่อนเก่าของจีน เราก็จะเห็นได้ว่า พลเอกชาติชายใช้สมาคมมิตรภาพสานสัมพันธ์กับจีนในช่วงที่เราต้องปรับความเข้าใจเกี่ยวกับจีนใหม่ เมื่อพลเอกชาติชายเป็นนายกรัฐมนตรี อาจารย์ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาด้วย ช่วงนั้นอาจารย์มีบทบาทอย่างไร

อาจารย์สงวน ลิ้มโนมนต์

ตอนนั้นเป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีได้ทำงานกับท่านที่ทำเนียบ ถ้าคิดจะเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองไม่มีเงิน เป็นไม่ได้ ท่านชาติชายถึงกับต้องขายที่ดินที่สวีตเซอร์แลนด์ โดยผมเป็นคนประสานงานขายให้ในเรื่องการทำงาน ท่านทำงานด้วยความสุขและอารมณ์ดีเสมอ เวลาท่านประชุมรัฐสภาจะมีการหารือกับทุกฝ่ายทั้งฝ่ายค้านฝ่ายรัฐบาล อยู่ด้วยกันหมด

รองศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล

ช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มักมีคำพูดคุ้นหูว่า “No Problem (ไม่มีปัญหา)” ในมุมมองอาจารย์ที่เคยทำงานกับท่านทั้งในฐานะนายกสมาคมมิตรภาพไทย-จีน และนายกรัฐมนตรี No Problem มีความหมายอย่างไร

อาจารย์สงวน ลิ้มโนมนต์

ผมว่าท่านมองชีวิตเป็นสุข トラバไตที่คิดแบบมีความสุข มันก็มีความสุข เป็นจิตวิทยามุมกลับ ท่านชอบตี๋มไวน์ สูบซิการ์ ท่านเคยถามว่า คุณรู้ไหม การสูบซิการ์ในเมืองไทยเริ่มต้นจากที่ไหน เริ่มต้นจากแบงก์ชาติก็นายธนาคารไปจิ้มก้องเป็นซิการ์กับไวน์ไง ที่มาที่ไปเป็นอย่างนี้

รองศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล

จากที่อาจารย์ทำงานกับพลเอกชาติชายมาทั้งหมด อาจารย์คิดว่า พลเอกชาติชายมีจุดเด่นอะไรที่เป็นแบบอย่างให้ผู้นำองค์กรและคนรุ่นหลังได้เรียนรู้บ้าง

อาจารย์สงวน ลิ้มโนมนต์

ท่านเป็นคนมีประสบการณ์อยู่ต่างประเทศกว่าสิบปี มองเห็นไทยจากมุมมองคนข้างนอกได้ ท่านน่ารักและเป็นคนมีความสุขเสมอ เวลามีปัญหาในรัฐสภา ก็คุยกันที่โต๊ะเล็ก แล้วจบที่ตรงนั้น

คุณกร ทัพพะรังสี

เนื่องจากผมอาจจะเป็นคนเดียวที่อยู่ในห้องนี้ที่ได้ร่วมงานกับท่านทั้งสามมิติคือ ในฐานะนักการเมือง ในฐานะนักการทูต และในฐานะนายกสมาคมมิตรภาพไทย-จีน ท่านเป็นปูชนียบุคคลที่สมควรแก่การจดจำ และนำมาเป็นแบบอย่าง ท่านชาติชายมีอะไรในตัวที่คนอื่นไม่มี ท่านมองไปข้างหน้า ท่านเห็นคำตอบ และท่านจะบอกไว้ก่อนเสมอว่าจะเกิดเหตุการณ์อย่างนั้นอย่างนี้ขึ้น อยากจะขอย้ำตรงนี้ว่า ท่านชาติชายสามารถช่วยเหลือประเทศไทยให้พ้นจากภัยในช่วงรอยต่อของความพลอดภัยของราชอาณาจักรใน พ.ศ. 2518 ที่เราได้พัฒนามาถึงทุกวันนี้อย่างราบรื่น เพราะจุดเปลี่ยนของประเทศไทยตรงนั้น ที่เราเปลี่ยนจากได้วันมาเป็นปักกิ่ง โดยที่ไม่มีใครรู้ว่า จีนจะเป็นมหาอำนาจโลกอย่างที่เห็นทุกวันนี้เมื่อเวลาผ่านไป 45 ปี

จีนให้ความสำคัญแก่คำว่า “เพื่อนเก่า (เหล่าเผิงโหย่ว)” หนแรกที่ท่านชาติชายพบท่านโจวเอนไหล ทั้งที่ตอนนั้นเราไม่ได้ความสัมพันธ์ทางการทูต ไม่มีสถานทูตที่ติดต่อกันได้ด้วยซ้ำ ประโยคแรกที่ท่านโจวเอนไหลกล่าวต้อนรับที่ปักกิ่งขณะที่ท่านโจวรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลคือ “ขอต้อนรับลูกชายของเพื่อนเก่า” ประโยคนี้มันมีความหมายมาก ในวันนั้น ท่านชาติชายยังไม่ทราบเลยว่า ท่านโจวเอนไหลเป็นเพื่อนกับจอมพลผิน ชุณหะวัณ พอท่านโจวเอนไหลพูดประโยคนั้น ข้าราชการของจีนก็ยิ้มแล้วว่า วันนี้ไทยขออะไรได้หมดแน่ ผมคิดในมุกกลับว่า ถ้าคนที่ไปวันนั้นไม่ใช่ชาติชาย ชุณหะวัณ และไม่ใช้ลูกชายของเพื่อนเก่า สิ่งที่จะเกิดขึ้นคงไม่ออกมา เป็นอย่างที่ทราบกัน มีอยู่ครั้งหนึ่ง ผมเดินทางไปลงนามความตกลงกับรัฐมนตรีสาธารณสุขของจีน วันรุ่งขึ้น ก็มีภาพการลงนามปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์ ในวันเดินทางกลับ ระหว่างทานข้าวกลางวันอยู่สำนักงานนายกรัฐมนตรีของจีนโทรศัพท์มาหาท่านทูตไทยว่า รองนายกรัฐมนตรีกรยังอยู่ปักกิ่งหรือไม่ นายกรัฐมนตรี จูหรงจีจะขอพบ ซึ่งผมก็รีบไปพบทันที พอไปถึงท่านก็ให้ล่ามออกไปข้างนอก และพูดคุยกันตัวต่อตัว เป็นภาษาอังกฤษ ท่านทราบว่า ผมพูดภาษาอังกฤษได้เพราะข้างตัวท่านมีแฟ้มข้อมูลประวัติของผม ท่านขอบคุณ ที่ผมร่วมคณะไปกับท่านชาติชายในครั้งนั้น และยังไปเยือนจีนหลายครั้งเพื่อสานสัมพันธ์ นี่เป็นครั้งที่สองที่ผมได้ยินคำว่า “เหล่าเผิงโหย่ว”

รองศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล

ใน Study Paper ของ ISC ที่ทุกท่านได้รับมีการกล่าวถึงบทบาทของพลเอกชาติชายที่เกี่ยวข้องกับการปูทางไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน เรื่องหนึ่งที่อยากเล่า ซึ่งเป็นคำบอกเล่าของพลเอกชาติชายเองด้วยคือ ในช่วงรัฐบาลอาจารย์สัญญา ท่านเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ อยู่แล้วใน พ.ศ. 2517 ท่านก็ไปประชุม UN ซึ่งรัฐมนตรีต่างประเทศอื่น ๆ ก็ต้องไปเข้าร่วมการประชุมด้วยหนึ่งในนั้นคือ เฉียวกวันหัว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของจีน มีการนัดหมายสถานที่และเวลาที่จะไปหารือกันเรียบร้อยแล้ว แต่วันนั้นกลายเป็นวันที่เฮนรี คิสซิงเจอร์จัดงานเลี้ยงคณะทูต พลเอกชาติชายก็จำเป็นต้องไปงานเลี้ยงของคิสซิงเจอร์ แต่จะทำอย่างไรเมื่อนัดกับเฉียวกวันหัวไว้แล้ว ท่านจึงขอให้ท่านผู้บัญชาการเรือรบ ชุณหะวัณ ไปเดินร่ำกับคิสซิงเจอร์เพื่อถ่วงเวลาถึง 2 ชั่วโมง แล้วพลเอกชาติชายกับคุณอานันท์ ก็เดินออกไปทางประตูหลังที่เป็นประตูสูงของ เพื่อไม่ให้ผิดสังเกต เมื่อไปถึงที่นัดหมายแล้ว พลเอกชาติชาย สังเกตไปที่ที่เขี่ยบุหรี่ที่เต็มไปด้วยก้นบุหรี่ แสดงว่า เฉียวกวันหัวกระวนกระวายอย่างมาก นี่ก็เป็นอีกเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ

ดร. ฐากร พานิช

รองประธาน ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์

ผมมีประสบการณ์ตรงที่เป็นความประทับใจเมื่อครั้งเป็นผู้อำนวยการกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งดูแลประเทศเพื่อนบ้านทั้งหมด ขณะนั้น ท่านนายกรัฐมนตรีชาติชายเดินทางไปมาเลเซียเพื่อจะพบ ท่านนายกรัฐมนตรีมหาธีร์ โมฮัมหมัด พวกเราได้เตรียม Talking Points ไว้ให้ท่านประกอบการเจรจา ปกตินายกรัฐมนตรีท่านอื่นพอได้ Talking Points ไปแล้วจะศึกษาจริงจังมาก และพูดในรายละเอียด แต่ไม่ว่าจะเสนอไปที่เรื่อง ท่านชาติชายสนใจเรื่องใหญ่ ๆ เพียง 3 เรื่อง แล้วท่านจะจดใส่กระดาษเล็ก ๆ แล้วใส่กระเป๋า หน้าอกไว้ ท่านจะหยิบยกแต่เรื่องสำคัญมาหารือ แล้วเรื่องอื่น ๆ ก็ให้ปลัดกระทรวงหรือข้าราชการไปเจรจากันเอง ผมว่า เรื่องนี้แสดงความเป็นผู้นำของท่านคือ ท่านจับแต่เรื่องสำคัญเท่านั้น

ภาคผนวก ก

แนะนำวิทยากรและผู้ดำเนินรายการ

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) นรนิติ เศรษฐบุตร

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) นรนิติเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์การเมืองไทยร่วมสมัย มีผลงานวิชาการสำคัญ เช่น รัฐธรรมนูญกับการเมืองไทย กลุ่มราชครูในการเมืองไทย เป็นต้น เคยดำรงตำแหน่งสำคัญด้านการเมือง อาทิ เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า กรรมการกฤษฎีกา อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ วุฒิสมาชิก ปัจจุบัน ศาสตราจารย์ (พิเศษ) นรนิติ ดำรงตำแหน่งนายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และราชบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ดร. เตช บุนนาค

ดร. เตช สำเร็จการศึกษาปริญญาเอกด้านประวัติศาสตร์จาก Oxford University สหราชอาณาจักร เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และได้รับแต่งตั้งเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา จีน และฝรั่งเศส และเอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรไทยประจำสหประชาชาติ ณ นครเจนีวา ปัจจุบัน ดร. เตช ดำรงตำแหน่งเลขาธิการสภาภาษาชาติไทย และประธานกรรมการที่ปรึกษา ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ

อาจารย์สงวน ลิ้มโนมนต์

อาจารย์สงวน ลิ้มโนมนต์เคยดำรงตำแหน่งที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม วุฒิสมาชิก รองประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ ยังมีผลงานวิชาการหลายเรื่อง อาทิ กฎหมายการค้าโลก เทคนิคการเจรจาต่อรองในการทำสัญญาข้ามชาติ การประนอมข้อพิพาทและอนุญาโตตุลาการไทย-จีน ปัจจุบัน อาจารย์สงวนดำรงตำแหน่งภาคีสมาชิกราชบัณฑิตยสภา และกรรมการสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล

ดร. สิทธิพล สำเร็จการศึกษาปริญญาเอกปรัชญาดุษฎีบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีผลงานวิชาการ และวิจัยเกี่ยวกับจีนหลายเรื่อง อาทิ ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ ได้ทวนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ไทย-จีนในช่วงต้นของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต (ค.ศ. 1975-1978) ปัจจุบัน ดร. สิทธิพล ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ดร. อนุสนธิ์ ชินวรรโณ

ดร. อนุสนธิ์ เคยดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ เอกอัครราชทูตไทยประจำเวียดนาม และรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง ปัจจุบัน ดร. อนุสนธิ์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์ศึกษากาการต่างประเทศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัครพงษ์ คำคุณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัครพงษ์ มีผลงานวิชาการและเป็นบรรณาธิการหนังสือเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาหลายเรื่อง และเป็นกรรมการสมาคมอเมริกาศึกษาประจำประเทศไทย กรรมการศูนย์อาเซียนศึกษา และกรรมการศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัครพงษ์ ดำรงตำแหน่งคณบดีวิทยาลัยนานาชาติปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาคผนวก ข

ขอเชิญร่วมงานสัมมนาเนื่องในโอกาสครบ
100 ปี ชาตกาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

“พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ
กับการต่างประเทศและ
การเมืองไทยร่วมสมัย”

“พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ
ในฐานะนักการทูต”
ดร.เตช บุนนาค
อดีตรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศ

“พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ
ในฐานะนักการเมืองกลุ่มราษฎร”
ศ.ดร.นิธิ เศรษฐปุต
ราชบัณฑิต และนายกสภา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

“พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ
กับสมาคมมิตรภาพไทย-จีน”
อ.สงวน ลีวโนมบต์
ภาคีสมาชิกราชบัณฑิตยสภา
และกรรมการประจำสถาบัน
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันอังคารที่ 25 สิงหาคม 2563
เวลา 09.00-12.30 น.
ณ ห้องนราธิป
กระทรวงการต่างประเทศ

สอบถามรายละเอียด

โทร : (02)564-5000-3 ต่อ 315, 323

โทรสาร : (02)564-4888

E-mail : seminar@asia.tu.ac.th

Website : www.asia.tu.ac.th

ภาพถ่ายจากการสัมมนา

(จากซ้ายไปขวา) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัครพงษ์ คำคุณ อาจารย์สงวน ลีวมโนมนต์
ศาสตราจารย์ (พิเศษ) นรนิติ เศรษฐบุตร ดร.เตช บุนนาค รองศาสตราจารย์เกศินี วิฑูรชาติ
รองศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล ดร. อนุสนธิ์ ชินวรรโณ
ศาสตราจารย์ ดร. กิตติ ประเสริฐสุข

(ซ้าย) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัครพงษ์ คำคุณ
(ขวา) ศาสตราจารย์ (พิเศษ) นรนิติ เศรษฐบุตร

(ซ้าย) ดร. อนุสนธิ์ ชินวรรโณ (ขวา) ดร. เตช บุญนาค

(ซ้าย) รองศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล (ขวา) อาจารย์สงวน ลีวโนมนต์

ผู้เข้าร่วมการสัมมนา

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (International Studies Center – ISC)
จัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนเมษายน 2530 โดยพลอากาศเอก สิทธิ เศรษฐศิลา รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านวิชาการต่างๆ เช่น
การบรรยายและสัมมนา การระดมสมองระหว่างข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศและ
หน่วยราชการต่างๆ กับนักวิชาการภาคเอกชน สื่อมวลชนและผู้แทนภาคประชาสังคม
รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันวิชาการทั้งใน
ประเทศและในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศได้ยุติการ
ปฏิบัติงานไประยะหนึ่ง และงานบางส่วนได้ถูกมอบให้หน่วยงานอื่นภายใต้กระทรวงการ
ต่างประเทศดำเนินการแทน

โดยที่ในปัจจุบัน สถานการณ์โลกและภูมิภาคได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ
กระทรวงการต่างประเทศจึงรื้อฟื้นศูนย์ศึกษาการต่างประเทศขึ้นใหม่เมื่อเดือนสิงหาคม
2562 เพื่อส่งเสริมการศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและนโยบายด้านการ
ต่างประเทศในมิติต่างๆ อาทิ การเมืองระหว่างประเทศ เศรษฐกิจระหว่างประเทศ
กฎหมายระหว่างประเทศ และองค์การระหว่างประเทศและองค์การระดับภูมิภาค
รวมทั้งเผยแพร่ความรู้ด้านการทูตและการต่างประเทศ ตลอดจนทำหน้าที่เชื่อมต่อกับ
“ชุมชนด้านการต่างประเทศ” ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ จัดพิมพ์เอกสารในชุด seminar report เพื่อส่งเสริม
ให้เกิดการคิดวิเคราะห์และอภิปรายทางวิชาการในประเด็นเกี่ยวกับการทูตและ
การต่างประเทศ รวมทั้งเพื่อใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการพิจารณานโยบายการต่างประเทศ
ของไทย

เอกสารในชุด Seminar Report ของศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ

บันทึกการสัมมนาเรื่อง

“พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กับการต่างประเทศ และการเมืองไทยร่วมสมัย”

ISBN 978-616-341-094-8

•

บันทึกการสัมมนาเรื่อง

“การต่างประเทศของไทยในช่วงปี ค.ศ. 1932-1946”

ISBN 978-616-341-093-1

ผู้สนใจสามารถขอรับได้ที่ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ
อีเมลล์ isc@mfa.mail.go.th หรือสืบค้นได้ที่ isc.mfa.go.th

INTERNATIONAL STUDIES CENTER (ISC)

The Government Complex (Building B, 7th Floor),
Chaengwattana Road, Bangkok 10210, Thailand

email: isc@mfa.mail.go.th

website: www.isc.mfa.go.th